

Markku Virkamäki, KVPS, KVANK

STM 28.2.2018

Arvoisa perhe- ja peruspalveluministeri, arvoisat pääjohtaja ja ylijohdaja

Hyvät naiset ja herrat,

Kilpailutusmenettely on vammaisten ihmisten palveluiden järjestämisen keskeinen kipukohta. Se on kestävä tapa järjestää vammaisten henkilöiden elämänmittaisia, välttämättömiä avun ja tuen tarpeiden palveluja. Ei myytävänä-kansalaisaloite keräsi yhteensä 72 059 kannattajaa. Se on vammaisten ihmisten ja läheisten kansanliike. Minuun ei ole koskaan yli 20-vuotisen työurani aikana Kehitysvammaisten Palvelusäätiössä oltu näin laajasti yhteydessä vammaisten henkilöiden ja perheiden taholta. He ovat halunneet tuoda kokemuksensa oikeuden loukkauksista esille.

Palveluiden käyttäjällä ei ole osallisuutta kilpailutusmenettelyssä. Hankintalaki tarjoaa asianosaisuuden vain kunnille ja KELAlle tilaajina sekä palveluntuottajille. Palvelun käyttäjille on varattu kohteen tai kauppatavaran osa tai paikka, johon kansalaisaloitteemme nimi viittaa.

Kilpailuttamismenettelyssä vammaisilla henkilöillä ja heidän läheisillään ei ole oikeussuojakeinoja, mikä on syvästi länsimaisen demokratian sekä oikeusvaltion vastainen tilanne. Kainuun maakuntayhtymä kilpailutti kesällä 2016 olemassa olevat vammaisten henkilöiden palvelut. Tarjouspyyntö julkistettiin kaksi viikkoa sen jälkeen kun eduskunta oli ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen. Viisi kehitysvammaista henkilöä ja heidän läheisensä tekivät hallinto- ja hankintalakivalitukset aina KHO:ta myöten. Kaikki oikeusasteet hylkäsivät valituksen, koska he eivät olleet oikeuksien mukaan asianosaisia. Kehitysvammaisten Tukiliitto teki tästä kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle, johon vastausta odotetaan kevään aikana. Emme usko, että hankintakäytäntöjen parantaminen tuo muutosta näihin rakenteellisiin ongelmiin.

Syrjään joutuminen oman elämän ratkaisuista ja omassa asiassa aiheuttaa voimattomuutta, ahdistusta ja kipua. Syrjäyttäminen syö hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä niin vammaisten henkilöiden kuin läheistenkin osalta. Nämä asiat ovat nousseet kansalaisaloitteen yhteydessä voimakkaasti esiin. Meillä on näistä asioista paljon yksityiskohtaista tietoa, jonka oletamme kiinnostavan niin sosiaali- ja terveys- kuin työ- ja elinkeinoministeriötä. Onhan kysymys ihmisten jaksamisesta yrittäjinä tai työelämässä. Nämä kokemukset heikentävät merkittävästi myös vammaisten henkilöiden uskoa tulevaisuuteen ja luottamusta palvelujärjestelmään.

Kansainvälisen ja kansallisen vammaisliikkeen keskeinen tunnuslause on ”Ei mitään meille ilman meitä”. Suomi on myös ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Kilpailutusmenettelyn aikaansaama osattomuus on jyrkässä ristiriidassa sopimuksen hengen ja kirjaimen kanssa.

Suomessa on unohdettu tai ei tunnisteta elämänmittaisiin palveluihin sisältyvien pysyvien ja jatkuvuuteen tähtäävien ihmissuhteiden ratkaiseva merkitys. Tämä näkyy niin asumispalveluiden, henkilökohtaisen avun kuin puhe- ja kuulovammaisten tulkkipalveluiden että kuntoutuspalveluiden kilpailutuksissa. Henkilöstön kyvykkyys ihmissuhteisiin, kommunikaation ja vuorovaikutukseen sekä yhteistyöhön on keskeinen tekijä todellisessa, vaikuttavassa palvelun laadussa. Tämä kyvykkyys on tärkeitä myös yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa läheisten kanssa. Kilpailutuksien aiheuttamat, jatkuvasti vaihtuvat merkitykselliset ihmissuhteet heikentävät vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä elämänlaatua ja ovat myös turvallisuusriski.

Avainkysymys tämän henkilöstön kyvykkyyden tukemisessa ovat palveluntuottajan organisaation johtaminen ja toimintakulttuuri sekä yksiköiden esimiestyö. Näitä tekijöitä ei kilpailutuksissa pysty millään tavalla mittaamaan. Ne punnitaan arjessa ja käytännössä, ei kilpailutusten laatuvaittäminä tai rakennetekijöinä.

Ei myytävänä- kansalaisaloitteemme on hallituksen valinnanvapausehdotuksen hengen mukainen. Henkilökohtaista budjetointia esitämme vielä hieman kehitettäväksi tuetun päätöksenteon mukaan ottamisella, jotta vaikeasti kehitysvammaiset ja autismin kirjon henkilöt pystyisivät olemaan henkilökohtaisen budjetoinnin piirissä.

Palvelun laadun valinta ja valvonta kannattaa antaa niille henkilöille, joita se oikeasti ja reaaliaikaisesti kiinnostaa eli palvelun käyttäjille ja läheisille. Vastaavaan vaikuttavuuteen ei pystytä vain ostajien ja valvontaviranomaisten toimesta. Eikä siihen taida verovarataan riittää.

Kilpailuttamismenettelyllä aiheutetaan merkittäviä lisäkustannuksia erikoissairaanhoidon ja veronmaksajille. Vaikeasti kehitysvammaisilla 25-50 %:lla ja 30 % autismin kirjon henkilöillä on liitännäissairautena epilepsia. Epilepsian kohtausapainon järkkäminen, diabeteshoidon mitätöityminen, puhevammaisen henkilön tai mielenterveyden haasteissa siirtäminen laitoshoidon aiheuttaa inhimillisten kustannusten lisäksi niitä paljon myös veronmaksajalle. Kovin helposti huonolla palvelulla tuhotaan myös lapsuuden kodissa ja erikoissairaanhoidossa sekä koulussa sekä niiden yhteistyönä tehty perustyö ja merkittävät yhteiskunnalliset investoinnit. Nämä erikoissairaanhoidon kustannukset eivät näy kuntien vammaispalvelujen kustannuksissa. Meillä on näistäkin tarkempia, eksakteja lukuja.

Esitämme, että kansalaisaloitteeseemme sisältyvä pieni lisäys hankintalakiin – jo laissa olevien useiden muiden rajausten lisäksi - voitaisiin hyväksyä ja päästä eteenpäin tästä nykyisestä, huonosta tilanteesta. Uskomme henkilökohtaisen budjetoinnin merkitsevän selkeätä parannusta kestäväen palvelun järjestämisen tueksi. Asiakassetelin käyttäminen myös. Palveluseteli on erittäin suositeltava ratkaisu siirtymäajaksi siihen asti kun valinnanvapauslainsäädäntö tulee voimaan. On tärkeätä, että ennen valinnanvapauslainsäädännön voimaan tuloa ei aiheuteta lisäkustannuksia ja tuskaa uusintakilpailutuksilla.

Ei myytävänä -kansalaisaloitteen ensimmäinen allekirjoittaja

Markku Virkamäki

.....